

KRONIKA

CZTERY MIĘDZYNARODOWE SESJE ZORGANIZOWANE PRZEZ KOŁO NAUKOWE STUDENTÓW ARCHEOLOGII DZIAŁAJĄCE PRZY INSTYTUCIE PRAEHISTORII UNIwersytetu IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

W środowisku studentów archeologii tworzących Koło Naukowe i aktywnie w nim działających, przed pięcioma laty powstał pomysł zorganizowania międzynarodowej konferencji naukowej na temat: „Etyka w archeologii”. Sesja odbyła się w dniach 8–10 listopada 1999 r. w ośrodku UAM w Obrzycku. Asumpt do zorganizowania konferencji o tej tematyce dały obserwacje przemian, które niejednokrotnie w sposób gwałtowny zachodzą w świecie współczesnym i obejmują również naukę, a z którymi od kilku lat borykamy się także w Polsce, funkcjonując w dobie poważnych transformacji. Przemiany te, obejmujące różnorodne sfery, w nauce objawiają się między innymi komercjalizacją badań i uleganiem mechanizmom rynkowym. Zjawisko to w ostatnich latach w znacznym stopniu dotknęło również polską archeologię. Ponadto podejmowane przez archeologów problemy badawcze, interpretacje wyników badań, częstokroć uwikłanie w doraźne kwestie polityczne i społeczne, wykorzystywanie efektów poznawczych innych nauk oraz zagadnienia konserwatorskie – wszystko to nosi znamiona wyborów etycznych. Dlatego na problematykę spotkania wybrano kwestie związane z etyką, stanowiącą, zdaniem studentów, temat niezmiernie ważki dla obecnej archeologii i archeologów, a który częstokroć nie ma szans zaistnieć w ramach programowych zajęć akademickich. Zaproponowany temat spotkał się z dużym zainteresowaniem środowisk studenckich w Polsce, jak również za granicą, i w sumie do Obrzycka przybyło 60 uczestników, w tym kilku obcokrajowców (z Czech, Łotwy, Rosji i Sudanu). Wśród wielu studentów poznańskich, zaangażowanych w to przedsięwzięcie, główny ciężar organizacyjny wzięli na siebie: A. Dolańska, K. Jasiewicz, Ł. Olędzki oraz L. Wróblewska. Konferencja mogła dojść do skutku dzięki wsparciu finansowemu władz rektorskich, dziekańskich i instytutowych UAM, miejskich władz samorządowych Poznania, a także dzięki licznym sponsorom, o których studenci postarali się sami, i wpłatami własnymi uczestników. Patronat honorowy objął JM Rektor Uniwersytetu im. A. Mickiewicza i Prezydent Miasta Poznania. Pomoc organizacyjną uzyskano od Fundacji „Dziedzictwo” z siedzibą w Sławnie (woj. zachodniopomorskie).

Trzydniowe obrady otworzył Prorektor UAM ds. studenckich – prof. dr hab. J. Cieślik oraz referatem wprowadzającym Prodziekan ds. studenckich Wydziału Historycznego UAM – prof. dr hab. D. Minta-Tworzowska. Obrady podzielono na sześć sesji, które wypełniło 21 referatów oraz ożywione dyskusje wszystkich uczestników. Podejmowana tematyka objęła szeroki zakres zagadnień – od rozważań ogólniejszych, dotyczących zbioru zasad i norm postępowania obowiązujących archeologa, zakresu interpretacji wyników badań dokonywanych zarówno przez archeologów, jak i społeczeństwo, w tym polityków, oraz społecznego sensu istnienia archeologii, poprzez rozważania nad badaniem cmentarzyisk i zdobywaniem nowych informacji a kwestią traktowania ludzkich szczątków, nad metodyką badań terenowych i ich rzetelnością, dalej nad ukazaniem zagrożeń wynikających z niedofinansowania badań archeologicznych, nad kwestią wykorzystywania wyników innych dyscyplin naukowych – do roli mediów we współczesnym świecie i kreowanej przez nie rzeczywistości w kontekście archeologii i rzetelności informacji na jej temat, czy wreszcie – istotnych zagadnień konserwatorstwa i ochrony dziedzictwa kulturowego. Szczególnie te ostatnie zagadnienia mogły być kompetentnie przedyskutowane, w związku z uczestnictwem w konferencji dr. M. Rubnikowicza – Konserwatora Generalnego RP ds. Zabytków Archeologicznych oraz dr. A. Prinkego – Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Poznaniu.

Obrady okazały się bardzo owocne i wykazały, że problem etyki w archeologii jest ważki i aktualny, powinien zatem stawać się przedmiotem częstszej uwagi zarówno w procesie kształcenia przyszłych adeptów dyscypliny, jak i w późniejszej pracy archeologa. Materiały z konferencji ukazały się drukiem w roku następnym (*Etyka w archeologii*, oprac. L. Wróblewska, Poznań 2000).

Powodzenie pierwszej sesji zachęciło studentów do zorganizowania drugiego spotkania, zakrojonego również na skalę międzynarodową, które odbyło się ponownie w Obrzycku, w dniach 13–15 grudnia 2000 r., a dotyczyło „Społecznego funkcjonowania archeologii”. Chodziło o stworzenie forum dla rozważań na temat obrazu archeologii (i archeologa) w społeczeństwie oraz w środowisku samych archeologów. Dalej zamierzano wziąć pod rozwagę problem, co archeologia może współcześnie społeczeństwu oferować i czego w zamian oczekuje. Sesję zorganizowano ze środków uniwersyteckich i własnych uczestników, przy współudziale sponsorów, ale głównie przy znaczącym wsparciu finansowym Urzędu Generalnego Konserwatora Zabytków RP. W kwestiach formalnoorganizacyjnych pomocą służyła Fundacja „Dziedzictwo” ze Sławna, a konferencję przygotowały studentki A. Dolatowska i L. Wróblewska, przy współudziale innych członków Koła. Patronat honorowy sprawował JM Rektor UAM, Prezydent Miasta Poznania oraz Generalny Konserwator Zabytków RP.

Na sesję przyjechało 70 uczestników reprezentujących wszystkie ważne polskie ośrodki akademickie oraz kilku studentów zagranicznych, przede wszystkim z Czech i Słowacji, ale także z Anglii, Bułgarii i Sudanu. Trzydniowe obrady, otwarte ponownie przez Prorektora – prof. dr. hab. J. Cieślika i Prodziekana – prof. dr. hab. D. Mintę-Tworzowską, toczyły się wokół pięciu głównych zagadnień: archeologia i archeolodzy w społeczeństwie, jak popularyzować archeologię, czym jest konserwatorstwo archeologiczne, archeologia w systemie edukacyjnym, archeologia w mediach; referaty wygłosiło 25 uczestników. Wystąpienia owe były dosyć różnorodne, choć wszystkie wpisywały się we wspomniane powyżej ramy tematyczne. Studenci podejmowali w nich zarówno kwestie teoretyczne związane z relacjami archeologia a społeczeństwo, nauka a dyskurs władzy, kulturowa rola płci, jak i kwestie szczegółowe, dotyczące form obrazowania przeszłości w literaturze i przekazie wizualnym, rozmaitych form popularyzacji przeszłości poprzez muzealnictwo, rezerwaty, festyny, bractwa rycerskie, następnie związanych z zagadnieniami konserwatorskimi, archeologią lotniczą, a także kwestie dotyczące archeologii w systemach edukacyjnych rozmaitych szczebli, na mediach i wykorzystaniu współczesnych technologii teleinformatycznych kończąc.

Gościem konferencji był mgr W. Piotrowski, pracownik Muzeum w Biskupinie, przedstawiciel placówki organizującej corocznie duży festyn archeologiczny, z którym podjęto dyskusję na temat zadań i formuły tego typu imprez oraz ich oddziaływania społecznego.

Pokłosiem obrad stał się kolejny tomik, w którym opublikowano zaprezentowane referaty – *Społeczne funkcjonowanie archeologii*, oprac. L. Wróblewska, Poznań 2001.

Odbyte spotkania utwierdziły studentów w przekonaniu, że istnieje potrzeba tworzenia forum do dyskusji na tematy niezbyt często poruszane podczas zajęć uniwersyteckich, a ponadto uświadomiły im, że społeczne funkcjonowanie archeologii w dużym stopniu zależy od samych archeologów i ich spojrzenia na przeszłość oraz od założeń teoretycznych przez nich akceptowanych. W spotkaniach brali udział studenci z wielu różnych ośrodków akademickich, co dało możliwość wymiany doświadczeń. Uzmysliwilo to także uczestnikom różnice w podejściu do sposobów uprawiania archeologii, które wynoszą z macierzystych uczelni, więc konfrontację i otwartą dyskusję nad tymi zagadnieniami uznali za wskazaną.

Względy te zadecydowały o chęci kontynuowania spotkań studentów archeologii z kraju i zagranicy, zatem w dniach 14–16 listopada 2001 r., poznańskie Koło Naukowe zorganizowało w Obrzycku trzecią międzynarodową sesję zatytułowaną „Horyzonty archeologii”. Środki finansowe, oprócz wpłat uczestników, uzyskano z UAM, ponadto od władz samorządowych i państwowych (Urząd Marszałkowski, Urząd Wojewódzki, Generalny Konserwator Zabytków RP) i sponsorów. Spotkanie bezpośrednio organizowali studenci K. Jasiewicz i A. Klimowicz, współdziałano z Fundacją „Dziedzictwo” w Sławnie, a patronat honorowy sprawowali JM Rektor UAM, Prezydent Miasta Poznania i Generalny Konserwator Zabytków RP.

Celem konferencji w roku 2001 stało się z jednej strony ukazanie archeologii w jej rozmaitych kategoriach naukowych, poznawczych, ale z drugiej, zgodnie już z tradycją spotkań w Obrzycku, równorzędnie, w aspektach zachowania dziedzictwa kulturowego. Stąd zaproponowany temat „Horyzonty archeologii” był szeroki, a zarazem aktualny i odzwierciedlał problemy nurtujące studentów, którymi są między innymi pytania dotyczące kondycji dyscypliny oraz głównych perspektyw jej rozwoju. Obrady podzielono na bloki tematyczne, związane z niektórymi tematami badawczymi podejmowanymi we współczesnej archeologii oraz różnymi sposobami podchodzenia do nich, następnie z zagadnieniami podejmowanymi na marginesie głównych nurtów,

kwestiami kreatywności w archeologii, a wreszcie w podsumowaniu z tym, co metaforycznie określono w tytule jako horyzonty archeologii.

Do Obrzycka przybyło ponownie 70 uczestników z kraju i zagranicy (Czechy, Słowacja, Australia), a referaty wygłosiły 22 osoby. Ich problematyka poświęcona była wspomnianym zakresom tematycznym, to znaczy niektórym takim współczesnym problemom badawczym, jak kwestia narratywizacji i problemy fenomenologii krajobrazu. Zwracano również uwagę na możliwości pełniejszego odczytania nie tylko kultury materialnej, ale także symbolicznej minionych kultur, następnie wskazano na konieczność badań interdyscyplinarnych w archeologii z uwzględnieniem analiz przyrodniczych, nowoczesnych badań nad ceramiką, podjęto rozważania nad rozwojem badań osadniczych, a wreszcie poruszono wiele zagadnień dotyczących kwestii konserwatorskich, w tym zwrócono uwagę na niewykorzystane jeszcze w pełni nieinwazyjne metody pozyskiwania informacji o stanowisku.

Gościem trzeciej konferencji był psycholog, pracownik naukowy Instytutu Psychologii UAM – dr hab. M. Stasiakiewicz, który wygłosił wykład na temat „Psychologicznych dylematów twórczości” oraz umożliwił uczestnikom udział w interesujących warsztatach dotyczących kreatywności w nauce.

W wydanej po spotkaniu broszurce – *Horyzonty archeologii*, oprac. K. Jasiewicz, M. Rozwadowski, Poznań 2002 – w tekście zamykającym wypowiedzi studentów, prof. dr hab. D. Minta-Tworzowska napisała, że „horyzont to swoista metafora – widzimy go, ale nie możemy osiągnąć. [...] W aspekcie tej metafory, archeologia to ciągle poszukiwanie, nigdy niedokończone. Jak więc rozumieć owe horyzonty archeologii? Z jednej strony jako obszar merytoryczny, którym są mroki pradziejów, a które staramy się ogarnąć. Natomiast z drugiej strony archeologia to wieczna podróż, dążenie, które nigdy nie osiąga celu [...] a wyznacza je głównie terażniejszość” (s. 117–120).

Dobrze przyjęta w ogólnopolskim środowisku studentów archeologii trzecia już konferencja zorganizowana przez Kolo Naukowe przy Instytucie Prahistorii UAM, zmobilizowała poznańskich studentów do kontynuowania przedsięwzięcia, które zaczęło przeradzać się w spotkania cykliczne. Kolejny temat, który zaproponowano na czwartą międzynarodową sesję brzmiał „Wiara, pamięć a archeologia”. Spotkanie odbyło się ponownie w Obrzycku, w dniach 20–22 listopada 2002 r. Współorganizowała ją Fundacja „Dziedzictwo”, a środki finansowe, oprócz tych otrzymanych od władz rektorskich i dziekańskich UAM, pochodziły także z Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu (wniosek studentów zyskał tym razem akceptację na szczeblu ministerialnym), a ponadto z podobnych źródeł, jak w przypadku konferencji poprzednich. Patronat honorowy sprawowali: JM Rektor UAM oraz Wicewojewoda Województwa Wielkopolskiego. Bezpośrednie prace organizacyjne prowadzili studenci B. Ćwiklińska i A. Klimowicz.

Na konferencję przybyło 70 uczestników, głównie z Polski, natomiast wśród studentów zagranicznych pojawili się Litwini. Wygłoszono 20 referatów. Podobnie jak podczas poprzednich spotkań, otwarcia dokonał Prorektor ds. studenckich UAM – prof. dr hab. K. Przyszczypkowski, a referat wprowadzający wygłosiła Dziekan Wydziału Historycznego UAM – prof. dr hab. D. Minta-Tworzowska. Zebranych przywitał także Wicedyrektor Instytutu Prahistorii UAM – dr J. Wierzbicki.

Celem czwartej konferencji była refleksja nad archeologią jako jedną z nauk historycznych, która wiąże się z pamięcią i kreowaniem świadomości o przeszłości. Pamięć może być rozumiana jako ogół zachowanych przeżyć, doświadczeń, tradycji i wiedzy. Studenci chcieli zwrócić uwagę, iż archeologia, podobnie jak inne nauki historyczne, w znaczący sposób wpływa na to, jaką formę przybiera tradycja i historyczna wiedza jednostki, grupy lokalnej czy wreszcie narodu. To sprawia, że na archeologach ciąży szczególna odpowiedzialność za kształt pamięci. Z drugiej strony wiele przeżyć i doświadczeń ludzi zależy od wiary, a dotyczy to także archeologów. Studenci chcieli więc także rozważyć, jak ten czynnik może wpływać na prace badawcze. Wreszcie trzeci problem, który miał być podjęty, to kwestia w jakim stopniu można mieć wgląd w wiarę ludzi czasów minionych i czy to również w jakiś sposób wpływa na współczesnych badaczy.

Wokół powyższych zagadnień rozpisano tytuły poszczególnych posiedzeń, którymi były: „wiara w przeszłości” (czy istnieje możliwość uchwycenia sfery ideologicznej i duchowej społeczności pradziejowych w materiale archeologicznym oraz jak daleko archeolog może posunąć się w swoich interpretacjach?); „czyja wiara, tego archeologia” (jak głęboko w archeologii zakorzenione są wpływy różnych systemów religijnych i jak dalece kreują one całokształt pracy archeologa?); „skąd archeolog wie?” (czy tradycja ustna i literatura oddziałuje na praktykę badawczą archeologa oraz jaki wpływ ma lokalna wiedza i świadomość historyczna na postępowanie badawcze?); „mitologia w archeologii” (w jaki sposób wiedza archeologiczna może stać się mitem i czy archeolog gotów jest wziąć odpowiedzialność za tworzone przez siebie mity?); „pamięć a konser-

watorstwo” (w jaki sposób zabiegi konserwatorskie i ochrona zabytków archeologicznych wpływają na budowanie tzw. pamięci lokalnej i regionalnej tożsamości).

Referaty wszystkich studentów wpisywały się dobrze w zaproponowane przez organizatorów zagadnienia ramowe, dotykając bądź problemów ogólniejszych (podejścia fenomenologicznego w badaniach religii, kwestii doświadczania przeszłości, kwestii odkrywania „innego” w przeszłości czy problemu mitu etnicznego w archeologii) lub zagadnień bardziej szczegółowych, jak możliwości badań religii słowiańskiej, badań materialnych pozostałości praktyk kultowych, badań rytuałów czy relacji między archeologią a *Księgą Rodzaju*.

Kompetentne przedyskutowanie i skonfrontowanie tych zagadnień było też możliwe na specjalnym spotkaniu z zaproszonym gościem, którym był bibliista, pracownik naukowy Wydziału Teologicznego UAM – ksiądz prof. dr hab. B. Ponیزی.

Materiały konferencyjne ukazały się drukiem w formie obszernej, recenzowanej publikacji (*Wiara, pamięć i archeologia*, red. Ł. Olędzki, Poznań 2003). Zaplanowano od razu także następne, tym razem interdyscyplinarne spotkanie na temat: „Komu potrzebna jest przeszłość?”. Odbyło się ono w Obrzycku w dniach 19–21 listopada 2003 r.

Na koniec chcę dodać, że konferencje te, oprócz niewątpliwych walorów naukowych, dają też możliwość spotkań studentów z różnych ośrodków, pozwalają nawiązać kontakty, które być może okażą się trwałe i owocne, oraz pozwalają na wymianę doświadczeń i intuicji badawczych. Jako opiekun Koła Naukowego Studentów Archeologii przy Instytucie Prahistorii UAM stwierdzam, że wszystkie sesje zaistniały dzięki inicjatywie i rzetelnej pracy grupy aktywnych studentów archeologii, z których wielu nie wymieniałam w tym omówieniu, lecz uważam, że wszyscy zasługują na uznanie.

Ewa Bugaj

Instytut Prahistorii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
ul. Św. Marcin 78, 61–809 Poznań, Poland

KONFERENCJA ARCHEOLOGÓW „KULTURA JASTORFSKA NA NIZINIE WIELKOPOLSKO-KUJAWSKIEJ” Poznań, 19 marca 2002 r.

W ostatnich latach w Polsce, zwłaszcza w Wielkopolsce, na Kujawach, Mazowszu i w Małopolsce, zauważa się niebywały przyrost źródeł archeologicznych łączonych z kulturą jastorfską. Zjawisko to nie byłoby niczym szczególnym, gdyby nie fakt, że jeszcze do niedawna pozostałości po tej kulturze, głównie w postaci cmentarzysk, występowały jedynie w dorzeczu dolnej i środkowej Odry, a na wschód od tej rzeki spotykano zazwyczaj jednostkowe, bliżej nie określone jej elementy. W opracowaniach syntetyzujących dzieje społeczności ziem polskich w dobie przedrzymskiej problem kultury jastorfskiej pozostawał w znacznym zakresie niewyjaśniony. Wskazywano, że owe ziemie w dobie rozprzestrzeniania się na północ zlatenizowanej kultury przeworskiej były w różnym stopniu strefą przenikania cech „kręgu jastorfskiego”, lokalizowanego w zachodniej i południowo-zachodniej strefie basenu Morza Bałtyckiego, w kierunku kultur północno-zachodniej strefy basenu Morza Czarnego¹. Oblicze kulturowe owej strefy, w świetle dotychczas dostępnych źródeł archeologicznych, pozostawało trudne do określenia. Czy odkrycie nowych pozostałości po kulturze jastorfskiej, głównie w postaci nie znanych dotąd osad, pozwoli wyjaśnić te zagadnienia, czy będą one stanowiły jednocześnie podstawę do wzbogacenia kwestionariusza pytań o stosunkach kulturowych na ziemiach polskich w okresie przedrzymskim – to kwestie, które już od pewnego czasu stawiali archeolodzy przy okazji różnego rodzaju dyskusji². Konieczność zatem refleksji nad złożonością tych zagadnień, szczególnie ważna wśród archeologów ze środowiska poznańskiego, gdzie ostatnio podjęto szereg opracowań z okresu przedrzymskiego z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej odkrytych podczas budowy gazociągu jamalskiego oraz autostrady, i potrzeba pokazania jeszcze niepublikowanych znalezisk szerszemu gronu badaczy, sprzyjały pomysłowi zorganizowania w Poznaniu spotkania archeologów zajmujących się okresem przedrzymskim.

¹ Woźniak 1977, s. 285; Dąbrowska 1988, s. 151.

² Por. Dąbrowska 1994, s. 71–87.